

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

בראשית

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק ב

(תרגום הפשו')



יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושבעים לבריאה
שנת השישים לנשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח

לעילוי נשמת

הרה"ת ר' רחמים ב"ר יואב ע"ה

אנטיאן

נפטר בדמי ימיו - בליל שמע"צ ה'תשס"ב

ת. נ. צ. ב. ה.

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל

הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש

כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!

האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב

וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

בראשית

ובמיוחד – במדינת ארצות הברית (ועוד מדינות), וועלכע איז אַ מדינה של חסד, וואָס לאָזט אידן טאָן זייער עבודה מתוך מנוחת הנפש ומנוחת הגוף, און איז זיי נאָך מסייע בזה, און מסייע אידן אין ארץ ישראל וכו'.

ובזה גופא – איז צוגעקומען נאָכמער בשנים האחרונות, ובפרט בשנה שעברה (שנת אראנו נפלאות) און תחלת שנה זו (שנת נפלאות בה) – בנוגע צו דער היתר יציאה און סיוע פון מדינה ההיא בעליית אחינו בניי לארץ ישראל, כנ"ל.

(משיחות ש"פ בראשית, מבה"ח מרחשון תשנ"ב)



כבר ראינו בגלוי את הנפלאות בתחלת שנה זו – בהמשך לנפלאות בשנה שעברה – במיוחד בקשר לזה, שמדינה ההיא (רוסיה) משחררת ומסייעת לאלפי-אלפי יהודים לעלות לארץ ישראל (ועוד מקומות), שבהם יכולים לחיות בחירות מלאה בחייהם הפרטיים – גילוי מעלתם של ישראל, באופן שגם אה"ע מכירים בזה ומסייעים להם.

ובחקדים, שהגילוי וההכרה של העולם ושל אה"ע במעלתם של ישראל מתחזק מדור לדור, כשאנו מתקרבים יותר לגאולה האמיתית והשלימה, כאשר יתקיימו היעודים ד"הלכו גוים לאורך¹, "והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך"², וכו'.

וכהכנה לזה, הרי במשך הדורות – גם בזמן הגלות – רואים שאפילו אה"ע הכירו בכך שהיהודים הם העם הנבחר. כנראה בכ"כ מדרשי חז"ל [לדוגמא: הגמרא בזבחים³, שהמלך מאה"ע סייע שיהודי יהי לבוש "לכבוד ולתפארת". "אקיים בך והיו מלכים אומניך ועוד].

וכידוע גם, שאה"ע קוראים ליהודים בלשונם (גם כאשר הם מדברים ביניהם) – ה"עם הנבחר".

ובזה נתוסף עוד יותר בדורות האחרונים⁴, ובמיוחד – במדינת ארצות הברית (ועוד מדינות), אשר היא מדינה של חסד, המתירה ליהודים לעשות עבודתם מתוך מנוחת הנפש ומנוחת הגוף, ועוד מסייעת בזה, ומסייעת ליהודים בארץ ישראל וכו'.

ובזה גופא – נתוסף עוד יותר בשנים האחרונות, ובפרט בשנה שעברה (שנת אראנו נפלאות) ובתחילת שנה זו (שנת נפלאות בה) – בנוגע להיתר היציאה והסיוע ממדינה ההיא בעליית אחינו בניי לארץ ישראל, כנ"ל.



ודחוק ביותר לומר, שרש"י סובר כדעה³ שלפני החטא לא היו חיות טורפות בעולם, ורק לאחר מכן באמצעות החטא נשתנתה תכונתם – משום שחידוש מפליא כל כך היה רש"י צריך לציין במקום כלשהו בפירושו על התורה, או לפחות לרמוז זאת⁴.

הרא"ם מסביר שהמשמעות של "השוה" בין האדם לחיות היא, שכשם ש"לא הותר לחיה לאכול .. את האדם .. כך לא הותר לאדם .. להמית בריה לאכול בשרה". אך דחוק ביותר להסביר שזוהי כוונת רש"י, משום שאם כן "העיקר חסר מן הספר" – רש"י צריך היה להזכיר את האיסור החל על החיות "לאכול .. את האדם".

(ב מצד שני, כשאלת ה"גור-אריה": לשם מה יש צורך בהיקש – "השוה ... למאכל" – כדי ללמוד שאדם ואשתו היו אסורים באכילת בשר – הרי דבר זה מובן מן הפסוק כפשוטו: נאמר בתורה, "הנה נתתי לכם את כל עשב... לכם יהיה לאכלה", הקדוש-ברוך-הוא התייר אכילת ירק עשב⁵, וכלשון רש"י בסוף פירושו: "כירק עשב שהתרת⁶ לאדם הראשון". כלומר, ירק עשב התרתי, אך לא משהו אחר – בשר?⁷)

(3 ראה רמב"ן בחוקותי כו, נ. ו ט, ה. ועוד.)

(4 ולהעיר מפרש"י פרשתנו ד, טו. נח ט, ה. ואכ"מ.)

(5 ומ"ש הגו"א לתרך שיש הפרש בין אכילת דגים לבשר תאוה הוא לכאורה (ע"פ כמה מפרשים) דוחק. וכן מ"ש "עיקר קרא אתה שנותן ירק בארץ שימצאו אכילתם" צע"ג, דמאי קמ"ל קרא. ובפרט שמלשון רש"י, "שהתרת" (דלקמן בפנים) מוכח שהוא ציווי ולא סיפור דברים.)

(6 ובדפוס שני: "שנתתי".)

(7 וראה גם ראב"ע כאן. וברא"ם כאן, שלפי גירסא אחת בגמרא (סנה' נט, ב) והו הלימוד לאסור אכילת בשר לאדם.)

א. "השוה להם בהמות וחיות..."

לאחר שמספרת התורה אודות בריאתם של בעלי החיים בארץ ואודות בריאת אדם ואשתו ביום הששי למעשה בראשית, כולל דבריו של הקדוש-ברוך-הוא אל אדם וחוה¹, "ויברך... פרו ורבו... ורדו בדגת הים...", נאמרים בתורה שני פסוקים² בקשר למזונם של האדם ושל בעלי החיים:

"ויאמר אלקים הנה נתתי לכם את כל עשב זורע זרע... לכם יהיה לאכלה. ולכל חית הארץ וכל עוף השמים... את כל ירק עשב לאכלה".

רש"י מצטט בפירושו את סופו של הפסוק הראשון ביחד עם תחילתו של השני – "לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ" – ומפרש: "השוה להם בהמות וחיות למאכל, ולא הרשה לאדם ולאשתו להמית בריה ולאכול בשר, אך כל ירק עשב יאכלו יחד כולם".

בפשטות מובן, שהמילים "השוה להם בהמות וחיות למאכל" באות ללמד שאסור היה לאדם ולאשתו לאכול בשר. כפי שמפרש ה"גור-אריה": "מה בהמה וחיה אינם אוכלים רק עשב, הכי נמי אדם – אכילתו עשב וירק ולא מידי אחריתי".

אך לכאורה, קשה לפרש כך, כפי ששואל בעל ה"לבוש":

(א כיצד ניתן להסיק מהמילים "השוה להם בהמות וחיות" את המסקנה שאסור לאדם לאכול בשר, כאשר רואים במציאות שהרבה מאד, "חיות" הן חיות טורפות האוכלות בשר בהמה וכדומה?)

(1 פרשתנו א, כח.
(2 שם, כט"ל.)

מ.ג.

מ'האָט שוין געזען בגלוי די נפלאות בתחלת שנה זו – בהמשך צו די נפלאות בשנה שעברה – במיוחד בקשר מיט דעם, אַז מדינה ההיא (רוסלאַנד) לאַזט אַרויס און איז מסייע טויזנטער טויזנטער אידן צו עולה זיין קיין ארץ ישראל (און אין נאָך ערטער), וואו זיי קענען לעבן אין פולע פרייהייט בחייהם הפרטיים – דער גילוי פון מעלתם של ישראל, באופן אַז אויך אוה"ע זיינען אין דעם מכיר און מסייע.

ובהקדים, אַז – דער גילוי והכרה בעולם און פון אוה"ע אין מעלתם של ישראל ווערט נתחזק מדור לדור, קומענדיק אַלס נעענטער צו דער גאולה האמיתית והשלמה, ווען עס וועט מקויים ווערן דער „והלכו גוים לאורך“, „והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך“, וכו'.

און אַלס הכנה לזה, איז במשך הדורות – אויך אין זמן הגלות – געפינט מען אַז אפילו אוה"ע האָבן מכיר געווען אַז אידן זיינען דער עם הנבחר. כנראה בכוח מדרשי חז"ל [לדוגמא: די גמרא אין זבחים, אַז אַ מלך פון אוה"ע האָט מסייע געווען אַז אַ איד זאָל זיין אַנגעטאָן „לכבוד ולתפארת“, „אקיים כך והיו מלכים אומניך“, ועוד].

וכידוע אויך, אַז אוה"ע רופן אַן אידן בלשונם (אויך ווען זיי רעדן איינער מיט דעם צווייטן) – דעם „עם הנבחר“.

און אין דעם איז צוגעקומען נאָכמער בדורות האחרונים⁴,

(1) ישעי' ס, כג.

(2) שם מט, כג.

(3) יט, רע"א.

(4) וכידוע כמה סיפורים עם רבותינו נשיאינו שאוה"ע חלקו להם כבוד (ראה

לדוגמא בנוגע לאדמור" מהר"ש – סה"מ מלוקט ח"ד ע' כו).

לקוטי

ג) והעיקר: מטרתו של פירוש רש"י על התורה היא לפרש פשוטו של מקרא. מהו הקושי כאן בפשוטו של מקרא, שרש"י בא ליישבו בפירושו „השוה להם בהמות וחיות למאכל...“?

ב. הדיוקים בניסוח דברי רש"י

כן יש מספר דיוקים בלשון רש"י:

א) מדוע משתמש כאן רש"י בביטוי שאיננו נפוץ: „ולא הרשה...“ – שזהו סגנון של סיפור, ואינו בסגנונו הרגיל „אבל בשר אסור“, וכדומה?

ב) רש"י מוסיף ומדייק שהאיסור המוטל על אדם ואשתו הוא „להמית בריה ולאכול בשר“, ואינו אומר בקצרה ובאופן סתמי: „ולא הרשה לאדם ולאשתו לאכול בשר“. מכך מובן, לכאורה, ש„אכילת בשר“ של בעל חיים שמת מאליו מותרת⁸ – מהו ההכרח לכך לפי פשוטו של מקרא?

ג) מדוע צריך רש"י לחזור שנית ובהרחבה – „אך כל ירק עשב יאכלו יחד כולם?“ לאחר שרש"י כבר דיבר לפני כן על איסור אכילת בשר, ובמיוחד כאשר בפסוק נאמר במפורש ש„ירק עשב“ הוא „לאכלה“ הן לאדם והן לחית הארץ – מה מוסיף הפירוש הנ"ל?

(8) וכמפורש ברא"ם ועוד. וראה גם פרש"י ד"ה למישרי בשר – סנה' נו, א.

ומ"ש בגמרא שגם אכילת בשר מתה מאלי' אסור אלא שנקט רש"י הטעם – הוא (ע"פ כמה מפרשים) דחוק. ובפרט שעפ"ז מתורץ פרש"י שלפנ"ז (א, כב ד"ה ויברך): „שמחסרין אותם וצדין מהם ואוכלים אותם“, שאת"ל שרק „להמית“ אסור, י"ל שהכוונה לדגים המתים מאליהם (לאחרי שנצודו) ביבשה, דאי"ז נקרא „להמית“.

(* אבל י"ל שהוא ע"ש הנתיד (ע"ד פרש"י לקמן ב. ג).

בראשית

שיחות

ג. וכשבאו בני נח התיר להם בשר

לאחר מכן ממשיך רש"י ואומר: „וכשבאו בני נח התיר להם בשר שנאמר: כל רמש אשר הוא חי וגו' כירק עשב שהתירתי לאדם הראשון התירתי לכם את כל“.

הסיבה לכך שרש"י צריך להדגיש מיד בפרשתנו שבני נח הותרו באכילת בשר היא מובנת: כאמור מספר פעמים, אמנם, רש"י אינו מתרץ בפירושו קושי שיתעורר בלימוד פסוק מאוחר יותר בתורה שבכתב, ועל-אחת כמה-זכמה אין הוא מתרץ ענין שיילמד בתורה שבעל-פה, ואף יותר מכך: מאחר שפירוש רש"י על התורה הוא לפי פשוטו של מקרא אין כלל הכרח שהוא יתואם למסקנת הענין להלכה. אך בכל זאת כאשר רש"י מפרש פסוק עבור בן החמש למקרא, הוא חייב להתחשב במציאות הנראית לעיניו של בן החמש למקרא.

לפיכך צריך רש"י להבהיר מיד, שבדורות המאוחרים יותר הותרה אכילת בשר. כי הפירוש, ש"לא הרשה...“ סותר למציאות שמכיר בן החמש, בראותו ששוחטים בהמה ואוכלים את בשרה.

אך אין מובן:

א) כדי להבהיר פרט זה, די לציין את הדין – „וכשבאו בני נח התיר להם בשר כדלקמן“ וכדומה. מדוע חשוב לדעת כאן את המקור המדויק לדין זה בפסוקים?

ב) ואם רש"י מוצא לנכון לצטט את הפסוק, מסיבה כלשהי¹⁰, הוא צריך היה לצטט את

(9) נח ט, ג.

(10) וכמ"ש המשכיל לדוד, שמלשון הכתוב „אשר הוא חי“ מוכח שהיתיר הוא „להמית“, דבשר מתה מאלי' לאדם נמי הוא שרי.

תחילת הפסוק: „כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה“, שממנו מובן שהקדוש־ברוך־הוא התיר לאכול בשר. מדוע רש"י (א) משמיט את העיקר, את המילים „לכם יהיה לאכלה“, והוא רק רומז אליהן ב„גו“? (ב) מצד שני הוא מוסיף ומרחיב „כירק עשב – שהתרתי לאדם הראשון – נתתי לכם את כל“.

ד. כוונת רש"י היא לתרץ קשיים

בפסוקים

ההסבר לכל זאת הוא:

בפירושו מתכוון רש"י להשיב על מספר שאלות המתעוררות בפסוקים אלו:

(א) מהו המקום בכלל להודיע בסיפור על מעשה בראשית, מה מותר ואפשרי לאנשים ולבעלי חיים לאכול? לכאורה, מדובר כאן רק על ענין הבריאה באופן כללי, ולא על צרכי הנבראים¹¹:

הברכות „פרו ורבו...“ הן חלק ממעשה בראשית, הן מבהירות כיצד יש לבריאה המשך וקיום עד היום הזה: הברואים נבראו באופן שהם יהיו פרים ורבים.

כן מובן מדוע קשור הציווי „ורדו בדגת הים...“ למעשה בראשית, כי הוא מתאר את מעמדו של האדם הנברא¹² – הבדלתו מיתר הנבראים, כנאמר „נעשה אדם בצלמנו כדמותנו – וירדו בדגת הים...“, ובהמשך לכל מספרת התורה: „ויברא אלקים את האדם בצלמו... ויאמר להם... ורדו...“.

אך כאשר מגיעים לפסוקים המציינים את מזונם של האדם ושל חית הארץ, אין מובן:

מהו הקשר בין ענין זה לבין מעשה בראשית? (ב) אף אם נמצא הסבר מדוע קשור לכאן הציווי לאדם, עדיין אין מובן מדוע צויה הקדוש־ברוך־הוא לאדם ולאשתו מה יהיה מזונם של חית הארץ ושל עוף השמים?

בנוסף לכך: האם עופות השמים, שנבראו ביום החמישי, לא אכלו עד להוראה זו?

ואין לתרץ, שזהו המשך לציווי „ורדו בדגת הים...“, שמשום שהקדוש־ברוך־הוא מינה אותם כרודים על המין החי, הוא צריך היה להורות להם ממה ניזונים בעלי החיים. כי, לכאורה, לא זוהי המשמעות של „ורדו“.

ה. העיקר – מזון משותף לאדם

ולבעלי החיים

כדי להשיב לשאלות אלו, מצטט רש"י מן הפסוק את המילים „לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ“, המקשרות בין שני הפסוקים באמצעות וא"ו החיבור, והוא מסביר את משמעות הפסוק „השוה להם בהמות וחיות למאכל“: המטרה של סוף הפסוק הראשון ביחד עם הפסוק השני איננה לציין איסורים, ולא לפרט מידע מה מותר לאדם לאכול ומה צריכים בעלי החיים לאכול. אלא, מטרת הפסוק היא רק אחת, להדגיש את המשותף שבין האדם לבין בעלי החיים לגבי מזונם – למאכל¹³.

– המקור לאיסור אכילת בשר שחל על אדם ואשתו – „לא הרשה...“ הוא אכן בפסוק הראשון: מכך שהפסוק מתיר לאכילה רק ירק עשב מובן מאליו שהבשר אסור באכילה.

(11) וע"ד מ"ש רש"י (א, כז) גבי זכר ונקבה: כאן הודיעך כו' ולא פירש כו'. לקמן (ב, ח): פרטו של ראשון. ועד"ו שם, יט. ולהעיר מלשון הכתוב לקמן ב, טז: ויצו גו' מכל עץ הגן אכל תאכל. (12) ראה אברבנאל כאן. מו"נ ח"ג פי"ג. ועוד. (13) וי"ל שלפי זה מובן מדוע הושמטו דגים מפסוק זה – כי מכיון שהם נבראים שבים, אין הם שוים במאכל לנבראים שבארץ.

באופן ד„רגשו גוים ולאומים יהגו“, לטעון לישראל „לסטים אתם כו“, לא רק בנוגע לעזה או שומרון, אלא גם (ולכל לראש) בנוגע ליהודה כולל ירושלים, עיר הבירה של ארץ ישראל, „קרית חנה דוד“ – בה בשעה שהכל יודעים את התשובה לטענה זו המפורשת בהתחלת פירוש רש"י על התורה: „כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו . . נתנה לנו“.

[ולמרבה הפלא – היו בכלל זה גם מדינות שדרכם להשתדל ולעשות כל התלוי בהם למען הצדק והיושר בעולם, כפי שראו גם בהנהגתם בקשר למאורעות במפרץ הפרסי באופן המתחייב ע"פ צדק ויושר (למנוע מצב של גזילה איש מרעהו, מדינה ממדינה כו), כי גם בענין זה התנהגו באופן בלתי־רצוי ביחס לבנ"י].

ויש לומר ההסברה בזה (שמאורע בלתי־רצוי זה אירע דוקא בתקופה שבה רואים נסים גלויים) – ע"ד האמור לעיל שהסדר בעולם הוא באופן של העלם וחושך, ורק אח"כ נעשה גילוי האור, ומזה מובן שאין להתפעל מזה ש„רגשו גוים ולאומים יהגו“, כיון שאין זה אלא „ריק“ (כסיום הכתוב), „כל ריגושן . . לריק“י, כיון ש„יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו“¹², ולכן עומדים בנ"י בכל התוקף בכל הקשור לשלימותה של ארץ ישראל (ועאכ"כ בנוגע לירושלים), בידעם ש„כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה . . ונתנה לנו“.

וי"ל יתירה מזה – שהענין ד„רגשו גוים ולאומים יהגו“ גופא הוא מסימני הגאולה, כמ"ש רש"י ש„רבותינו דרשו"י את הענין על מלך המשיח“.

(משיחות שבת בראשית (אסר ר"חג דשמע"צ ושחמ"ת) תנש"א)



(9) תהלים ב, א.

(10) ישעי' כט, א.

(11) מדרש תהלים ויל"ש עה"פ.

(12) שם, ד.

הוספה

בשורת הגאולה

ד.

בתקופתנו זו מתרחשים ברחבי העולם נסים ונפלאות (עד ל"נפלאות גדולות", ולא רק באופן ד"לעושה נפלאות גדולות לבדו", ש"אין בעל הנס מכיר בניסו"², אלא גם) באופן גלוי לעין כל – מעין ודוגמת והכנה לנסים ונפלאות דגאולה העתידה לבוא תיכף ומיד, עלי' נאמרי' "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".
ולדוגמא:

במדינות גדולות וחזקות הולכים ומשתנים סדרי השלטון והמשטר לטוב, טוב צדק ויושר – מעין ודוגמת והכנה לתיקון ושליומות העולם בימות המשיח³, כולל בנוגע לבני – נתנית חופש בכל הקשור לעניני יהדות, תורה ומצוות⁴, עד ליציאתם של מאות אלפי יהודים לחירות – מעין ודוגמת והכנה לקיבוץ גלויות (בבחינת "טועמי' חיים זכו"⁵) בימות המשיח;

המאורעות במפרץ הפרסי – מסימני הגאולה, כמארז"ל בנוגע ל"מלכיות מתגרות כו"⁶, ובפרטיות יותר – "מלך פרס (דקאי בפשטות על השטח שכולו עירק) מתגרה במלך ערבי כו' וכל אומות העולם מתרעשין ומתבהלים כו', ואומר (הקב"ה) להם (לישראל) . . אל תיראו הגיע זמן גאולתכם"⁷, וממשיך ומסיים "בשעה שמלך המשיח בא עומד על גג בית המקדש והוא משמיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם".

ולאיך – בימים אלה התאספו אומות העולם (שבעים אומות)

(1) תהלים קלו, ד.

(2) נדה לא, א.

(3) מיכה ז, טו.

(4) ראה גם ס' השיחות ה'תשנ"ח ע"א ע' 152 ואילך.

(5) ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"א: ויתקן את העולם כו'.

(6) ראה לקר"ש ח"כ ע' 173. וש"נ.

(7) ב"ר פמ"ב, ד. מדרש לקח טוב לך לך יד, א.

(8) יל"ש ישע"י רמז תצט.

לקוטי

בראשית

שיחות

אך עדיין אין זה מובן, שהרי בכל זאת נאמר בתורה, ורדו...? לכן ממשיך רש"י ואומר "ולא הרשה לאדם ולאשתו להמית בריה ולאכול בשר": לגבי המתת בריה ואכילת בשרה ניטלו מן האדם הכח והרשות לרדות ולשלוט על החיות ועל הבהמות¹⁴.

ולפיכך מדייק רש"י ואומר "לא הרשה", ואינו אומר "נאסרו" וכדומה, כי הדגש אינו על איסור אכילת בשר, אלא על המשמעות של "ורדו", ששלטון זה אינו כולל את הרשות "להמית בריה ולאכול בשר".

לפי זה מובן טעמו של רש"י לכך שהאיסור על הבשר הוא רק "להמית בריה ולאכול בשר": כיון שהבסיס לאיסור הוא לשלול מן האדם את שלטונו – "ורדו" – על חית הארץ בענין המזון, הרי מובן, שמדובר כאן דוקא במקרה של "להמית בריה ולאכול בשר" – כי אופן זה של אכילת בשר מוכיח על שלטון על החיות עד כדי כך שמותר להמיתן כדי לאכול את בשרן. אך כאשר החיה, מתה מאליה" אין קיים טעם זה לאיסור אכילת בשר.

ז. היתר אכילת בשר לבני נח מאותה סיבה של היתר אכילת ירק לאדם הראשון

לפי זה מובנת ההרחבה בדברי רש"י בסוף פירושו:

כאשר רש"י מבהיר כיצד הותר לבני נח לאכול בשר, מתעורר הקושי: האיסור, "להמית

אך התורה מוסיפה מיד, שהעשב הוא גם מזונם של "כל חית הארץ וכל עוף השמים...". כדי להדגיש את ההשוואה בין האדם לבין החיות והבהמות¹⁴.

אמנם, החיות אינן אוכלות רק ירק עשב כי אם גם בשר, וההשוואה היא רק מצד אחד לגבי מזונו של האדם, שהמזון שלו, עשב, זהה למזונם של החיות והבהמות¹⁵. ולכן מאריך רש"י בדבריו וחוזר שנית על ההשוואה, אך כל ירק עשב יאכלו יחד כולם".

ו. שלטון האדם על בעלי החיים ניטל ממנו בענין המזון

מדוע חשוב להזכיר בסיפור בריאת האדם את ההשוואה שבין מזונו לבין מזון חית הארץ? התשובה לכך מובנת:

תחילה מספרת התורה אודות מעלת האדם על-פני הנבראים האחרים – הוא נברא בצלם אלקים ולפיכך הוא רודה ושולט על כל הנבראים האחרים – "ורדו...".

ובהמשך לכך מדגישה התורה, ש"השווה להם בהמות וחיות למאכל": בלי להתחשב במעלתו על-פני שאר הנבראים הוא נברא, אשר הקדוש-ברוך-הוא בראו באופן שמוזנו, אשר בכך תלוי קיומו של החי, הוא ישווה לחית הארץ וכדומה¹⁶, וכך מזכירים לאדם¹⁷ שהוא שייך לאותו סוג של "בהמות וחיות"¹⁸.

(14) ולהעיר שלא נאמר עוה"פ "נתתי" בנוגע לחית הארץ גו', כ"א נכלל בה"נתתי" שנאמר בפסוק שלפנ"ז גבי האדם – כולם נכללו בנתינה ("נתתי") אחת.

(15) ואף ששונים גם בשתיית מים ובנשימת אויר וכו' – י"ל, דבוה אין חידוש, דדוקא באכילת צומח הוא עוקר דבר מגידול – חיות שלו (ראה משכיל לדוד כאן. ובפ' נח שם).

(16) ולהעיר מחגיגה (טו, א): שלשה כבהמה אוכלין ושותין כבהמה.

(17) ראה פרש"י פרשתנו ב, יח.

(18) ראה אברבנאל כאן בשם רבינו נסים. ועוד.

(19) עפ"ז יומתק לשון רש"י "ולא הרשה כו" – בוא"ז המוסיף – כי תיבות אלו אינן הפירוש (והפירוט) של ההשוואה בין האדם וחיות למאכל (שכתב רש"י לפנ"ז), כ"א דבר נוסף (לתרץ ה"ורדו").
[משא"כ לפי' המפרשים דמה ש"השווה להם בהמות וחיות למאכל" בא ללמד האיסור דאכילת בשר, הול"ל "השווה כו' למאכל שלא הרשה כו'"]

בריה ולאכול בשר" בא כדי להזכיר לאדם שאין הוא יותר מאשר יצור נברא, כדלעיל, והאם אין בני נח זקוקים לתזכורת זו!?

לכן מאריך רש"י בדבריו ומצטט את הפסוק שבו כתוב ההיתר, ובכך רש"י: (א) מצטט את סוף הפסוק, "כירק עשב..." (ב) הוא מוסיף ומפרש את לשון הפסוק, "כירק עשב שהתרתיו לאדם הראשון" –

בכך מבהיר רש"י, שההיתר של אכילת בשר לבני נח, אינו נובע מכך שאין קיימת אצלם המגבלה בשלטון – "ורדו" – בענין המזון²⁰, אלא שזהו היתר²¹, הנובע מאותו טעם – בדיוק מאותה סיבה שהקדוש-ברוך-הוא התיר, "ירק עשב – שהתרתיו לאדם הראשון", כדי שהוא יחיה ויהיה בריא.

ולכן משמיט רש"י את המילים, "לכם יהיה לאכלה", כי כאן אין חשיבות להיתר אכילת בשר, אלא לטעם ההיתר, אשר הוא, "כירק עשב שהתרתיו לאדם הראשון..."

ח. "זכה – רודה, לא זכה – ירוד לפניהם"

ההוראה הנלמדת מכך בעבודת ה' היא: האמור לעיל, שהאדם צריך לדעת ולחוש, ביחד עם "ורדו", שאין הוא יותר מאשר יצור נברא, אינו רק כדי למנוע גאווה ותוצאות בלתי רצויות העלולות לנבוע מהבנה בלתי נכונה של השלטון, "ורדו", אלא, ובעיקר – בכך תלוי שלטונו, "ורדו":

כאשר האדם סבור, שהמשמעות של "ורדו" היא שהוא הרודה, בכחו ובעוצם ידו, אז אין הוא יכול לשלוט כלל, כי אזי הוא שווה, נברא

ככל הנבראים. רק כאשר הוא זוכר את האמת, שהוא שווה לכל הנבראים, וכחו לרדות ניתן לו מאת הקדוש-ברוך-הוא, רק אז הוא יכול להיות שליט אמיתי,

אין זה השלטון שלו, אלא, "ה' אלקיך הוא הנותן לך כח לעשות חיל"²², ולכן – השלטון האמיתי הוא של הקדוש-ברוך-הוא, בורא האדם ומנהיגו.

וכפירוש רש"י על "ורדו בדגת הים..."²³ – "יש בלשון הזה לשון רידוי ולשון ירידה, זכה רודה... לא זכה נעשה ירוד לפנייהם והחיה מושלת בו". משמעות פירוש זה בפנימיות הוא:

"זכה" – מלשון זיכוך. כאשר אדם מתעדן ומזדכך, אין בו גאווה ותחושת ישות עצמית, אלא הוא פועל בכחו של הקדוש-ברוך-הוא – אזי "רודה בהם". אך כאשר "לא זכה", הוא לא הזדכך דיו, והוא חש את ישותו ומציאותו העצמית, הוא מרגיש שהוא רוצה ושולט בכחו שלו – אזי "נעשה ירוד לפנייהם". לא זו בלבד שהוא בדרגה שווה לכל הנבראים, אלא יותר מכך – הוא נחות יותר מהם.

ויש לומר, שזהו ההסבר לכך שבהמשך לציווי "ורדו..." הורה הקדוש-ברוך-הוא ש"השוה להם בהמות וחיות למאכל" – כדי שעל ידי כך יבינו טוב יותר את האופן של "ורדו", כדלעיל.

ט. שלטון ישראל על האומות באופן של "זכה"

מכך נלמדת הוראה גם לתקופתנו: אמרו חז"ל "אתם קרויים אדם"²⁴, שעיקר

(22) עקב ח, יח.
(23) א, כו.
(24) יבמות סא, רע"א.

הכינוי והתואר אדם אמור לגבי ישראל²⁵. והקדוש-ברוך-הוא אומר לישראל "ורדו..."²⁶, כנאמר "ועמדו זרים ורעו צאנכם"²⁶, שישראל ירדו וישלטו בהם בענין העבודה וכדומה. עד אשר גם בזמן הגלות, כאשר הגויים הם מלכים ושרים, גם אז נאמר²⁷ "והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך".

וההוראה בכך היא: אם האדם יסמוך על "כוחו ועוצם ידי", אף אם הוא יתלה זאת בהיותו "אדם – אדמה לעליון"²⁸ – בעל מעלות

(25) וראה רמב"ם הל' טו"מ פ"א הי"ג. הראב"ד הל' אבה"ט פ"ב ה"י. ועוד.
(26) ישע"י סא, ה.
(27) שם מט, כג. וראה זבחם יט, רע"א. לקו"ש חלק כד ע' 175.
(28) של"ה כ, ב. ובכ"מ.

גדולות, שאלה הן המעלות שלו, כחו ועוצם ידו – אזי "לא זכה" ו"החיה מושלת בו": לא זו בלבד שהגויים אינם מתייחסים אליו בכבוד וכדומה, כיחס אל המושל והשליט, אלא להיפך, עד אשר גם הוא חש את עצמו נחות כלפיהם וכלפי "גויות" בכלל.

רק כאשר "זכה", הוא מזדכך, והוא יודע שה' אלקיך הוא הנותן לך כח לעשות חיל, ולכן אין הוא פועל ב"חכמה ותבונה" שלו, אלא, להבדיל, בחכמתו של הקדוש-ברוך-הוא, התורה והשולחן ערוך, והוא מתנהג לפי הוראותיו של הקדוש-ברוך-הוא, ופועל בכח המשלה, אזי הוא רודה, ואז רואים בגלוי את "והיו מלכים אומניך..." כבר בזמן הגלות, עד אשר מגיעים לידי "ועמדו זרים ורעו צאנכם", בביאת משיח צדקנו.

(משיחות ש"פ בראשית תשמ"ב)

לזכות

כ"ק אדוננו מזרנו זרבינו

מלך המשיח



ויה"ר שע"י קיום הוראת

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח (בשיחת ב' ניסן ה'תשמ"ח)

להכריזו יחי, יקויים הבטחתו הק',

שההכרזה תפעל 'ביאת דוד מלכא משיחא'



יחי אדוננו מזרנו זרבינו מלך המשיח

לעולם ועד